Lipiec — Sierpień 1945 Nr. 1/2.

PRZEGLĄD ZIELARSKI

MIESIĘCZNIK

ORGAN POLSKIEGO ZWIĄZKU ZIELARSKIEGO

POD REDAKCJĄ: Dr. I. TUROWSKIEJ

Adres Redakcji i Administracji oraz Biura Polskiego Związku Zielarskiego
Kraków, plac Szczepański 8, IV p. pokój Nr 29.

OD REDAKCJI

Wśród natłoku zagadnień organizacyjnych, którymi tętni dzień dzisiejszy, ważną dziedziną, którą uwzględnić musimy w programie odbudowy naszego życia polskiego — jest zielarstwo. Przedstawia ono splot zagadnień należących do różnych gałęzi organizacji naszej współczesności. Łączą się tu sprawy rolnicze ze sprawami zdrowia obywateli, sprawy przemysłowo-handlowe ze sprawami badań naukowych. Nie będziemy mnożyć przykładów, zaznaczając jedynie, że ta różnolitość prac wymaga dla sprawnego wykonania ściślejszej koordynacji. Osiągnąć ją można tylko przez wyodrębnienie zielarstwa jako samoistnej dziedziny organizacyjnej, skupiającej w swym kręgu wszystkich zainteresowanych. Tym potrzebom zrzeszenia dla współpracy pragnie zadośćuczynić Polski Związek Zielarski. Jego oficjalnym organem prasowym jest właśnie nasze pismo, którego pierwsze numery oddajemy dziś do rąk czytelników, wyrażając równocześnie życzenie, by stały się one łącznikiem nawiązującym kontakt między naszym stowarzyszeniem a społeczeństwem.

Prace projektowane przez Polski Związek Zielarski, których odzwierciedlenie pragnie dać swym czytelnikom „Przegląd Zielarski" będą — jak już wynika z poprzednich uwag — rozliczne.

Musimy dążyć do ustalenia w jakim zakresie czerpać możemy, bez uszczerbku dla rodzimej flory, z zasobów roślin leczniczych w wolnej przyrodzie, a jakie ilości surowców dostarczyć nam muszą plantacje, odpowiednio rozplanowane odnośnie doboru gatunków i obszaru uprawy, z uwzględnieniem warunków regionalnych. Możliwości plantacyjne winny się powiększać przez zdobycze aklimatyzacyjne, oraz osiągnięcia hodowlane. Już dla podjęcia powyższych opracowań potrzebne jest nam

współdziałanie z organizacjami rolniczymi i handlowymi a przede wszystkim sferami naukowymi. Zagadnień tych nie sposób oderwać od pracy badawczej nad zawartością i działaniem ciał czynnych tj. związków chemicznych decydujących o zastosowaniu surowca leczniczego. Wyniki tych poszukiwań, zdążające do podniesienia wartości i udoskonalenia produkcji surowca interesują w pierwszym rzędzie sfery aptekarskie i medyczne. Organizacja zbiórki, suszarnictwa, skupu i rozprowadzenia ziół, ustalanie norm standaryzacyjnych, tendencje eksportowe, to tylko wzmiankowane problemy, które niewątpliwie obudzą zainteresowanie producentów ziół, sfer handlowo-spółdzielczych oraz przedstawicieli przemysłu farmaceutycznego. Ten ostatni ma dziś specjalnie ważną rolę do odegrania, stając, bez wrogiego niemieckiego konkurenta, do odbudowy leżących dosłownie w gruzach wytwórni środków leczniczych.

Wielkiemu zakresowi działań współczesnego zielarstwa podołać będziemy mogli tylko wspólnymi siłami zainteresowanych, zrzeszonych w Związku. Nasze słowo wstępne jest zarazem wezwaniem do współpracy z wydawnictwem. Pragniemy w nim dać wyczerpujący przegląd zagadnień, umieszczając, obok instrukcyj dotyczących uprawy roślin leczniczych i ich zbioru ze stanu dzikiego, także wyniki polskich badań naukowych oraz streszczenia z czasopism obcych, zaznajamiające ze zdobyczami wiedzy zielarskiej. Wykazy roślin poszukiwanych na rynku zielarskim, kalkulacje i statystyki handlowe, rozporządzenia władz dotyczące gospodarki ziołowej, wreszcie sprawozdania z działalności Związku, wiadomości bieżące oraz „skrzynka pocztowa" dla czytelników, uzupełnią stronice „Przeglądu".

Na zakończenie pragniemy podkreślić, że działalność naszą nawiązujemy do pracy Polskiego Komitetu Zielarskiego, na którego fundamentach się opieramy. Stowarzyszenie to założone w roku 1931 zostało w r. 1941 przez Niemców z wielką szkodą dla społeczeństwa rozwiązane. Trudno w tym miejscu kreślić wszechstronną i nader bogatą działalność P. K. Z., który w ciągu kilku lat zdołał zorganizować nasze zielarstwo, rozwiązując pozytywnie szereg jego problemów i wciągając do współpracy liczne organizacje o celach pokrewnych. Ograniczamy się do podania, iż obszar plantacyjny wynosił w r. 1937 około 700 ha oraz, że nadwyżka wywozu nad przywozem surowców zielarskich wynosiła w tym czasie 5215 q.

P. K. Z. wydawał pismo „Wiadomości Zielarskie", do którego chlubnych tradycyj pragniemy w naszym wydawnictwie nawiązać.

Prof. Uniw. Jagiell. Dr WŁADYSŁAW SZAFER

U PODSTAW NASZEGO ZIELARSTWA

(Referat wygłoszony na Walnym Zgromadzeniu Polskiego Związku Zielarskiego dnia 7. VII. 1945).

Jak w każdej innej dziedzinie gospodarzenia zasobami przyrody (np. leśnictwie, łowiectwie, rybactwie) tak samo w zielarstwie jest rzeczą niezmiernie ważną, aby zasadniczy stosunek człowieka do przyrody był stosunkiem społecznym, który wyraża się praktycznie w usilnym dążeniu do tego, by użytkowanie zasobów ziół leczniczych znajdujących się w stanie dzikim nie było rabunkowe lecz racjonalne. Racjonalne będzie zaś ono tylko wtedy, gdy spełni następujące trzy warunki: 1) o ile oprze się o naukowo ścisłe poznanie jakości i ilości ziół leczniczych w kraju, 2) o ile zasoby ziół użytkować będzie planowo w interesie nie jednostek czy grup, fabryk, trustów itp., lecz państwa, 3) o ile równolegle z użytkowaniem ziół leczniczych prowadzona będzie skutecznie ich ochrona będąca rękojmią trwałości ich przyrodzonych zasobów.

Rozpatrzmy po kolei te trzy założenia racjonalnego zielarstwa.

Na poznanie krajowych, dziko rosnących ziół leczniczych składać się muszą trzy elementy: dokładne zbadanie ich geograficznego rozmieszczenia, to znaczy nie tylko ich linii kresowych w zasięgach poziomych (na niżu) i pionowych (w górach), ale również analiza geograficzna w obrębie ich zasięgów. Chodzi tutaj najpierw o poznanie głównych ośrodków zagęszczenia występowania poszczególnych gatunków roślin leczniczych i ustalenie przyczyn tego zagęszczenia (klimatyczne, glebowe i in.), po wtóre zaś o zbadanie metodami naukowymi jakości naszych ziół leczniczych.

O ile chodzi o pierwsze zadanie, to w znacznym stopniu wykonali je już w Polsce floryści i geografowie roślin. Opierając się na wynikach ich długoletnich badań flory krajowej można stosunkowo łatwo i w krótkim czasie spełnić ten wstępny i zasadniczy postulat racjonalizacji zielarstwa. Trzeba by tu naturalnie pewnych uzupełnień i nowych wiadomości o powojennym inwentarzu flory krajowej w zakresie roślin leczniczych i technicznych, które mógłby zebrać Polski Związek Zielarski przy pomocy odpowiednich ankiet oraz kwestionariuszy, czym zajmował się już przed wojną Polski Komitet Zielarski. Wydanie kolorowego albumu wszystkich roślin

leczniczych i technicznych, rosnących u nas dziko oraz wydanie atlasu z mapami zasięgów geograficznych tych roślin z uwydatnieniem na nich głównych ośrodków ich zagęszczenia byłoby w chwili obecnej celem tego działu pracy, do którego należy szybko dążyć.

Z powyższym pozostaje w ścisłym związku sprawa wyznaczenia rejonów geograficzno-gospodarczych roślin leczniczych i technicznych w Polsce. Będą one należycie wydzielone i odgraniczone wtedy, gdy przy ich ustalaniu uwzględni się: 1) regionalne warunki fizjograficzne, a w szczególności klimat i glebę, 2) fenologię jako uzupełnienie punktu pierwszego, 3) listę gatunków roślin dla każdego rejonu właściwych lub mających w nim główne centra, 4) wyniki uprawy ziół w plantacjach i wyniki aklimatyzacji obcych roślin leczniczych i technicznych. Punkty te wymagałyby szerszego rozwinięcia, jednakże z braku miejsca musimy z niego zrezygnować.

Równocześnie z badaniem ilościowych zasobów ziół występujących w stanie dzikim i ustalaniem listy gatunków roślin nadających się do plantowania w poszczególnych rejonach muszą być prowadzone szeroko zakrojone badania naukowe nad ich jakością. W badaniach tych chodzi o to, aby skorygować lub pogłębić i rozszerzyć wiedzę o naszych roślinach leczniczych. Nie jest tu miejsce dla rozwijania programu tych badań. Niemniej na paru przykładach postaram się dowieść jak wiele jest na tym polu do zrobienia.

Zacznę od stwierdzenia, że farmakopea polska, choć w swoim zakresie jest bez wąpienia dziełem wzorowym, nie może być uważana — tak zresztą jak każde inne tego rodzaju dzieło — za książkę, w której niczego zmienić nie można. Przeciwnie, jest ona dziełem żywym, które co pewien czas musi podlegać rewizji naukowej tak aby jego treść stała zawsze na poziomie spółczesnej nauki.

Sam wykaz ziół, którymi ma się interesować Polski Związek Zielarski, daleki jest jeszcze od ustalenia. Wystarczy, że wspomnę tutaj o nowych badaniach nad *Chelidonium majus* wykonywanych w pracowni prof. Gatty-Kostyala w Krakowie, które z tego pospolitego u nas chwastu uczynią zapewne jeden z bardzo ważnych środków leczniczych, o *Matricaria discoidea*, która używana dotychczas do „fałszowania" rumianku, w świetle nowych badań przedstawia wartość osobnego *terapeuticum*, o analogicznych wynikach osiągniętych z jemiołą *(Viscum album)* i in., lub wreszcie — aby dać przykład z działu roślin technicznych — o rosyjskich badaniach nad zawartością garbników w korzeniach *Rumex confertus* i jego mieszańców. Jeżeli chodzi o tak ważną sprawę witamin ro-

ślinnych, to czeka ona przecież dopiero na praktyczne zużytkowanie nowych wyników badań przeprowadzonych nad tak u nas pospolitymi roślinami jagodowymi, jakimi są np. jeżyny (A, C), poziomki (A, C), bez czarny (A, B, C), dereń (C) lub rokitnik *(Hippophaë rhamnoides)*, który w owocach swoich zawiera witaminę C w wyjątkowo wielkich ilościach, a którego olbrzymie zarośla naturalne stroją brzegi naszego Pomorza.

Nawet tak bardzo popularne i pospolite zioła jak np. macierzanka lub krwawnik nie są jeszcze w Polsce, ani należycie zbadane, ani racjonalnie użytkowane. Należy pamiętać o tym, że pod nazwą „*Herba Serpylli*“ kryje się u nas nie mniej aniżeli 12 różnych gatunków i wiele odmian oraz mieszańców rodzaju *Thymus*, podczas gdy farmakopea zna tylko jeden gatunek *Thymus Serpyllum*. Z geograficznego rozmieszczenia tych kilkunastu gatunków i odmian macierzanki w Polsce wynika wprost fakt — wątpię, czy w ogóle wiadomy zielarzom, że ich „*Herba Serpylli*“ to niemal w każdym powiecie jest w rzeczywistości inną rośliną lub mieszaniną kilku roślin o niejednakowych właściwościach, to znaczy o różnych zawartościach olejków eterycznych, garbników, ciał gorzkich i żywic. Czy sprawa ta może pozostać w takim stanie? Chyba nie. *Mutatis mutandis* odnosi się to również do rodzajów *Achillea*, *Tilia*, *Betula*, *Mentha*, *Rosa*, *Crataegus* i wielu innych.

Nowe kierunki i nowe metody pracy naukowej muszą być w Polsce znane i popierane. Nie możemy dać się zawsze wyprzedzać pod tym względem naszym sąsiadom, już choćby dlatego, że nasze rośliny (także u nas aklimatyzowane) żyjące w swoistych warunkach naszego klimatu i naszych gleb, wymagają naszych własnych nad nimi badań. W tej dziedzinie trzeba działać na szerokiej podstawie i nie zacieśniać się wyłącznie do tzw. tematów praktycznych lub do wskazań przemysłu. Że słuszne jest takie stawianie sprawy, o tym przekonywują nas liczne przykłady. Przytoczę tu tylko dwa. Kto mógł np. przypuścić, że problem tzw. poliploidów, mający przede wszystkim znaczenie teoretyczne, znajdzie praktyczne zastosowanie w nowoczesnej hodowli roślin? A przecież dzisiaj już jest dla każdego jasne, że otrzymywanie poliploidalnych roślin w drodze traktowania ich nasion kolchicyną lub otrzymywanie ich na innej drodze jest sprawą pierwszorzędnej wagi dla zwiększenia produkcji roślin uprawnych. Będąca obecnie na warsztacie praca nad otrzymaniem poliploidalnej *Mentha piperita*, o ile doprowadzi do pozytywnych wyników, nie tylko z gruntu zmieni sposób plan-

tacyjnej uprawy tej rośliny i spowoduje przejście do jej hodowli z nasion (nie sadzonek), ale — co ważniejsze — może powiększyć w dwójnasób produkcję jej suchej masy z hektara. Że nadzieje związane z poliploidami są realne, o tym przekonywują m. in. wspaniałe wyniki otrzymane w Rosji nad tetraploidalną rasą kauczukodajnej Kok-sagis *(Taraxacum Kok-saghys)*, którą po stosunkowo krótkim czasie pracy w ostatnich latach już otrzymano, a która okazała się nie tylko rośliną bujniejszą, a więc i produktywniejszą, ale również żywotniejszą, co pozwoliło na rozszerzenie zasięgu geograficznego plantacji tej tak ważnej rośliny przemysłowej na kraje dla diploidalnej jej formy niedostępne (Białoruś i in.).

Ale nawet w zakresie „normalnych" niejako metod pracy naukowej, które nie wymagają szukania nowych dróg, jakże wiele ma jeszcze do zrobienia nasze zielarstwo! Klimat rejonu i mikroklimat plantacji oraz skupień roślin lekarskich w dzikim stanie, gleba z całym kompleksem swych chemicznych i fizycznych właściwości, problem nawożenia, biologiczna konkurencja roślin w dzikiej przyrodzie i w uprawach plantacyjnych, badania nad porą zbierania ziół, nad ich standaryzacją itd. — oto niektóre tylko dziedziny nauki, które zielarstwo nasze musi rozwijać niestrudzenie w imię zasady racjonalnego użytkowania zasobów roślin leczniczych i technicznych w Polsce.

Trwałość zasobów ziół leczniczych, występujących u nas w stanie dzikim lub zdziczałym, jest podstawowym warunkiem ich racjonalnego użytkowania idącego po linii intersów społecznych. Każde użytkowanie roślin z przyrody bez zabezpieczenia trwałości utrzymania się ich jakościowego i ilościowego w przyrodzie jest gospodarstwem rabunkowym. Każde gospodarstwo rabunkowe jest aspołeczne i z punktu widzenia interesów ogółu szkodliwe dla państwa. Zrozumiano to już powszechnie o ile chodzi o takie gałęzie gospodarstwa narodowego, jakimi są: rolnictwo, leśnictwo czy rybactwo. Obwarowane ustawami i przepisami ochronnymi oraz powierzone pieczy rzeszy fachowców instytutów i szeregowi związków zawodowych oraz stowarzyszeń społecznych nie są one tak łatwo dostępne dla „radosnej twórczości" jednostek lub grup fundujących swój byt czy dobrobyt na rabunkowej inicjatywie w tych dziedzinach życia gospodarczego. Inaczej jest w zielarstwie. Pomimo wielu dobrych chęci jednostek i wbrew intencjom prawdziwie uspołecznionych organizacyj zielarskich, przedstawia ta ważna gałąź gospodarstwa krajowego dotychczas, na niektórych przynajmniej odcinkach, obraz jak-

gdyby dzikich pól, po których hasają jeszcze dyletanci, a niekiedy nawet szkodliwi spekulanci. Wystarczy stwierdzić fakt, że poza pewnymi przepisami ochronnymi, nad których praktycznym przeprowadzeniem w życiu sporadycznie tylko czuwają władze, nie posiadamy w Polsce dotychczas żadnego centralnego i jednolitego organu rządowego, który byłby obarczony odpowiedzialnością za to, co się u nas dzieje na tym polu. Nie posiadamy też osobnej ustawy zielarskiej.

Otwarcie powiem, że patrząc przez trzydzieści lat na losy zielarstwa w Polsce, nie dostrzegłem jeszcze na tym polu rzetelnego zainteresowania się nim sfer rządowych, natomiast obiektywnie przyznać muszę, że zarówno nauka jak przemysł i społeczne organizacje zielarskie z Polskim Komitetem Zielarskim na czele dokonały tu wiele. Niestety to „wiele“ jest w stosunku do potrzeb o wiele za mało. Prawda, że organizuje się w wielu miejscach zbieranie ziół leczniczych ze stanu dzikiego w sposób racjonalny, ale równie prawdą jest, że w wielu powiatach robi się to źle i że są całe połacie kraju, w których spycha się to zadanie wymagające fachowej wiedzy na nieletnie dzieci szkolne pod kierunkiem nieprzygotowanych do tego należycie nauczycieli przeciążonych tylu innymi obowiązkami. Prawda, że mieliśmy i mamy u nas świetne przykłady inicjatywy przemysłu w kierunku zakładania wzorowych plantacyj ziół i że niektóre nasze preparaty farmaceutyczne były doskonałe, ale również prawdą jest, że eksportuje się z Polski od dziesiątków lat w olbrzymich ilościach cenne surowce (sporysz, widłak, jałowiec, rosiczkę i inne), a ich przetwory sprowadza się z powrotem do kraju, płacąc za nie wygórowane ceny. Prawda, że niszczenie przyrody pod hasłem użytkowania roślin leczniczych zmniejszyło może swoje tempo i że tu i ówdzie zebrane zioła odpowiadają swemu przeznaczeniu, lecz równocześnie nikt nie może zaprzeczyć, że całe tony surowca zbieranego w przyrodzie przedstawiają minimalną wartość, że nieraz zalegają one magazyny lub przygodne składy po to tylko, aby się zmarnować lub pójść do pieca. Okupant niemiecki zawinił tu w czasie wojny wiele, ale i samo społeczeństwo wydało wielu „zielarzy“ niefachowych i szkodliwych. Plantacyj roślin lekarskich i technicznych mamy ciągle jeszcze za mało. Produkcja ziół ze stanu naturalnego i z plantacji nie jest jeszcze dostatecznie skoordynowana z potrzebami i możliwościami naszego przemysłu farmaceutycznego. Słowem, zielarstwo nasze — choć ma wielu ludzi fachowych, dziel-

nych i zamiłowanych — nie stoi dotychczas na tym poziomie, na którym pragnęlibyśmy go postawić.

Powiedziałem już wyżej, że potrzebna jest w Polsce osobna ustawa zielarska, teraz dodam, że potrzebna jest również **Państwowa Rada Zielarska**, która będąc organem doradczym zainteresowanych ministerstw, a złożona w pierwszym rzędzie z przedstawicieli naukowych i społecznych organizacyj oraz przedstawicieli przemysłu i handlu, spełni ważne zadania na polu racjonalizacji użytkowania roślin leczniczych. Sądzę, że tylko taka organizacja postawi zielarstwo polskie na wysokim poziomie i może sprawić, że rozwinie się ono w krótkim czasie w ważną gałąź naszego gospodarstwa narodowego. Tylko rychłe wydanie ustawy zielarskiej oraz stworzenie Państwowej Rady Zielarskiej pozwolą Polsce w tym okresie organizacyjno-twórczym, w który obecnie wkroczyliśmy, nie zaprzepaścić dwu nieocenionej wagi wartości, jakie mamy obecnie w ręku: olbrzymich zasobów, jakimi obdarzyła nasz kraj przyroda i szeregu ludzi energicznych i fachowych, którymi na tym polu rozporządzamy.

Przed Polską otwierają się dziś wielkie możliwości. Już sam fakt, że nasz zły sąsiad, tj. Niemcy zniknęły, że przestały wreszcie zabierać nam surowiec roślinny, a importować do nas przetwory swego przemysłu farmaceutycznego — stwarza tak wyjątkowo korzystną koniunkturę dla wszechstronnego rozkwitu zielarstwa w Polsce, o jakim nie mogliśmy marzyć nawet we śnie. Doświadczenie uczy, że na polu zielarstwa można osiągnąć świetne wyniki w krótkim nawet czasie. Przykładem może być pod tym względem mniejsza od Polski Bułgaria, która wyzyskując koniunkturę wojenną dokonała u siebie w ciągu paru lat na polu zielarstwa olbrzymiego wprost przewrotu. Oto kilka cyfr odnoszących się do samego tylko eksportu ziół leczniczych i roślin technicznych:

w r. 1934 wywiozła Bułgaria z kraju	5 ton ziół wart.	159 000 lew.
w r. 1940 „ „ „ „	1311 „ „ „	56 000 000 „
w r. 1942 „ „ „ „	6928 „ „ „	835 000 000 „

Nie znamy wprawdzie wszystkich okoliczności, jakie wpłynęły na ten niebywały skok wzwyż bułgarskiego zielarstwa, ale jedno wiemy: oto w r. 1940 weszła tam w życie doskonała **ustawa zielarska**, a równocześnie powołano tam **Radę Zielarską** z udziałem czynników rządowych i społecznych o bardzo szerokich kompetencjach, oraz utworzono **fundusz badań naukowych** i o-

chrony roślin leczniczych, który już w roku 1942 wynosił około 6000000 lewów.

Zanim zakończę, pragnę poruszyć jeszcze jedno zagadnienie. Idzie tu o ochronę przyrody w ogóle, a w szczególności o ochronę ziół leczniczych rosnących u nas w dzikim stanie. Wydaje mi się, że przytoczyłem już dość argumentów dla uzasadnienia tezy, iż zielarstwo jako gałąź gospodarstwa człowieka w przyrodzie mieści w sobie trzy elementy: poznanie, użytkowanie i ochronę. Spodziewam się również, że dowiodłem, że w racjonalnym zielarstwie te trzy elementy są z sobą najściślej złączone zwłaszcza przez to, że wiąże je z sobą naukowa podstawa, na której się opierają. Im ta podstawa jest głębsza i solidniejsza, tym pewniejszy i trwalszy jest rozwój zielarstwa. Ochrona roślin leczniczych jest w tym ujęciu koniecznością gospodarczą.

Ale czy tylko gospodarczą? Otóż nie. Ochrona roślin leczniczych rosnących u nas w lasach czy na łąkach, w jeziorach, na skałach czy na torfowiskach, na wydmach piaszczystych, czy też na aluwiach nadrzecznych, w górach czy na niżu — to zarazem problem ochrony przyrody w ogóle, a więc także problem jej ochrony wypływającej z motywów idealnych.

Oblicze ziemi naszej wyrzeźbiły w ciągu tysięcy lat potężne rylce żywiołów: mórz, rzek i lodowców, wichrów i pożarów. Szata roślinna jest tych rysów nie tylko ważnym składnikiem, ale ona to wnosi w nie — obok człowieka — element życia i swoistego piękna. Uszanowanie i ochrona tego piękna jest obowiązkiem naszej kultury. Tak jak leśnik, rolnik, myśliwy czy rybak, tak samo i zielarz, użytkowując dobra przyrody powinien je otaczać ochroną nie tylko dlatego, że wymaga tego racjonalność jego gospodarki w naturze, ale także, by nie ubożyć piękna przyrody ojczystej. Dlatego to poza ograniczeniami w użytkowaniu ziół ze stanu dzikiego, jakie nałożyć sobie musi zielarz z motywów gospodarczych, powinien on też nałożyć sobie dobrowolnie dalsze ograniczenia z motywów idealnych. Nasze Parki Narodowe: Tatry, Pieniny, Babia Góra, pasmo Gór Świętokrzyskich i Białowieża, Wielkopolski Park Natury pod Poznaniem w granicach ściśle ustalonych — oraz wszystkie nasze rezerwaty przyrody rozsiane po całym kraju — nie mogą być nigdy i w żadnych okolicznościach terenami eksploatacyjnymi dla zielarstwa. Będą one natomiast spełniały dla niego rolę mateczników ziół leczniczych, skąd zielarstwo czerpać może materiał dla wszechstronnych badań naukowych.

Parki Narodowe i rezerwaty przyrody są własnością całego narodu. Nie ma w nich miejsca dla żadnych wyczynów indywidualnych w żadnym kierunku. Wstępując do Parku Narodowego lub rezerwatu, zostawiamy na ich granicy cały balast trosk i interesów a widzimy przed sobą tylko piękno pierwotnej natury. Tak czyni każdy kulturalny i ziemię ojczystą miłujący człowiek, a i tak też — nie wątpię — czynić będą nasi zielarze, którzy mają to szczęście, że obok przyrodników, rolników i leśników są grupą ludzi zbliżonych przez swój fach najbardziej do natury. Wyrażam dlatego nadzieję, że dziś, gdy po potwornym zniszczeniu wojennym przystępujemy znów do tworzenia nowej organizacji ochrony przyrody i jej zabytków, zielarze polscy staną do tej pracy ochoczo i gromadnie.

Z POLSKIEGO ZWIĄZKU ZIELARSKIEGO

KOMISJA ORGANIZACYJNA

Projekt utworzenia Polskiego Związku Zielarskiego powstał w Krakowskiej Izbie Rolniczej. W lokalu Izby odbyło się pierwsze Zebranie Organizacyjne dn. 14 III 45 r., na którym obecni byli przedstawiciele Uniwersytetu Jagiellońskiego, Urzędu Ziemskiego, Izby Rolniczej, Związku Aptekarzy oraz delegaci Urzędu Wojewódzkiego i Zarządu Miejskiego. Wybrano Komisję Organizacyjną z przewodniczącym prof. U. J. dr M. Gatty-Kostyalem i wice-przewodniczącym prof. dr S. Ziobrowskim, która przystąpiła do akcji utworzenia Związku. Członkowie Komisji odbyli 10 posiedzeń.

Pierwszym staraniem Komisji Organizacyjnej było nawiązanie kontaktu z Władzami Państwowymi, a więc uzyskanie zatwierdzenia Związku i poparcia go przez Ministerstwo Rolnictwa, dalej z Władzami Samorządowymi, organizacjami rolniczymi i farmaceutycznymi. Ze względu na powojenne warunki w Stolicy, Związek ma obecnie siedzibę w Krakowie do czasu, aż polepszenie tychże umożliwi przeniesienie się do Warszawy. Powołanie do współpracy dawnych członków przedwojennego Polskiego Komitetu Zielarskiego było również usilnym staraniem Komisji, ponieważ Związek pragnie podjąć pracę wymienionej instytucji, tak zasłużonej na polu zielarstwa.

Część pracy Komisji podzielono między sekcje:

Sekcja statutowa pod kierunkiem dr Mikułowskiego opracowała statut Związku, który został zatwierdzony przez władze, dając naszemu Stowarzyszeniu podstawy prawne.

Sekcja wydawnicza pod kierunkiem dr Turowskiej zajęła się publikacjami zielarskimi. W czasopiśmie „Orka“ umieszczane były w dziale pt. „Zielarstwo“ krótkie artykuły i informacje zielarskie. Akcję tą uzupełniały ulotki powielane przy współpracy „Społem“ o treści instrukcyjnej. Obecnie dzięki subwencji Ministerstwa Rol. i R. R. przystąpiliśmy do wydawania własnego pisma. Kursa zielarskie, których organizacja wiązała się z pracą w sekcji z przyczyn niezależnych uległy opóźnieniu.

Sekcja plantacyjna pod kierunkiem inż. Jankowskiej inspektorki ziel. podejmowała starania o uzyskanie własnego ośrodka plantacyjnego dla produkcji materiału nasienno-sadzonkowego oraz miejsca kształcenia kadr zielarskich. Placówka Wydziału Rolniczego U. J. w Chełmie pod Krakowem, na skutek starań członków Komisji Organizacyjnej, przeznaczyła szereg poletek doświadczalnych na cele badawczo-zielarskie. Pozatym odbyły się w terenie woj. Krakowskiego lustracje istniejących małych plantacji w pow. Sądeckim, Jasielskim, Bocheńskim i Dąbrowskim.

Sekcja zbioru ze stanu dzikiego pracowała nad ujęciem akcji zbiórkowej w należyte ramy. Ze względu na duży zakres utworzone zostały podsekcje, które prowadzili prof. Sikora i mgr. Bąkowski.

Sekcja była w ścisłym porozumieniu z delegatką Państwowej Ochrony Przyrody dr. Karpowiczową. Listy roślin poleconych do zbioru oraz podlegających ochronie przyrody, ponadto odpowiednie instrukcje, zostały rozesłane do odnośnych instytucyj i zorganizowano współpracę. Staraniem sekcji, przy poparciu przedstawiciela sfer aptekarskich mgr Henocha, członka Komisji, zostanie uruchomiona w Krakowie suszarnia ogniowa, co stwarza podstawy do produkcji zielarskiej. W toku jest sprawa legitymacji dla zbieraczy, podstawowa dla należytego ujęcia zagadnienia zbiórki.

Funkcjonowanie prac Komisyj, jako całości, oraz sekcji, znajdowało oparcie we współpracy inspektora upraw specjalnych Krakowskiej Izby Rolniczej inż. Szlenka, członka Komisji, który udzielił nam także gościny w swym biurze. Pracę sekretarki spełniała p. Bogobowicz.

SPRAWOZDANIE

z pierwszego Walnego Zgromadzenia Polskiego Związku Zielarskiego dnia 7 lipca 1945 r.

Zebranie odbyło się w Krakowie, w lokalu Krakowskiej Izby Rolniczej przy pl. Szczepańskim 2, przy udziale 70 uczestników

wśród których znaleźli się: delegatka Ministerstwa Rolnictwa i Ref. Roln. inż. Wysocka, oraz delagaci Centrali Samopomocy Chłopskiej, Centrali Spółdzielni „Społem“ i okręgów tejże spółdzielni: warszawskiego, radomskiego, kieleckiego, łódzkiego, krakowskiego, poznańskiego, mazowieckiego i płockiego; Spół.-„Górskie Zioła“; Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego w Krakowie; Woj. Urzędu Zdrowia w Krakowie, Inspektoratów Zielarskich Izb Rolniczych w Katowicach, Krakowie, Kielcach, Rzeszowie, Warszawie; Związku Nauczycielstwa Polskiego okręgu krakowskiego; Komendy Chorągwi Harcerskiej w Krakowie; Spół. Leśników w Krakowie; Centrali Spół. Farmaceutycznej „Unia“; Spół. Ogrodniczej i Zbioru roślin lekarskich w Kielcach, Naczelnej Izby Aptekarskiej w Warszawie.

Zebranie dokonało wyboru Rady złożonej z 14 osób i 5 delegatów Instytucji oraz 7 zastępców, z pomiędzy członków Związku w osobach:

Dr Szafer — Prof. Uniw. Jag. w Krakowie
Dr Gatty-Kostyal — Prof. Uniw. Jag. w Krakowie
Dr Hryniewiecki — Prof. Uniw. w Warszawie
Dr Muszyński — Prof. Uniw. w Łodzi
Dr Dobrowolski — Prof. Uniw. w Poznaniu
Dr Ziobrowski — Docent Uniw. Jag. w Krakowie
Dr Kaznowski — Kierownik Inst. w Puławach
P. Iwański — b. wice-prezes P. K. Z.
Dr Strażewicz — Prof. Uniw. w Poznaniu
Inż. Chmielińska — b. Redaktorka „Wiadomości Zielarskich“, b. Kierowniczka biura P. K. Z.
Dr Wołoszyńska — Prof. Uniw. Jag. w Krakowie
Dr Karpowiczowa — Del. P. R. O. P.
Mgr. Henoch — Aptekarz
Dr Mikułowski — Nacz. Dz. Ekonom. Krak. Izby Rol.
Centrala Samopomocy Chłopskiej — Delegat
Centrala Spół. „Społem“ — Delegat
Spół. „Górskie Zioła“ — Delegat
Spół. Izby Aptekarskiej „Unia“ — Delegat
Naczelna Izba Aptekarska w Warszawie — Delegat

Zastępcy:

Dr Turowska — Adiunkt Uniw. Jag. w Krakowie
Mgr. Bąkowski — Asystent Uniw. Jag. w Krakowie
Prof. Sikora

Inż. Jankowska — Inspektorka Ziel. Krak. Izby Roln.
P. Lachowski — Kierownik Spół. „Górskie Zioła“
Inż. Korohoda — Kierownik Oddziału Prod. Rośl. Fy. Freege
Dr Rogoziński — Kierownik Oddziału w Puławach

Do Komisji Rewizyjnej weszli:

Inż. Grabiański, Mgr. Kwiatek, Dr Listowski, Inż. Paszkowska, P. Tomaszkiewicz.

Bezpośrednio po Walnym Zgromadzeniu, Rada dokonała w myśl statutu wyborów Prezesa Związku i Zarządu. Prezesem został Prof. U. J. Gatty-Kostyal.

W skład Zarządu weszły następujące osoby:

Prof. Gatty-Kostyal — Prezes, Doc. Ziobrowski — Wice-prezes, Dr Turowska — Wice-prezes, Dr Mikułowski — Sekretarz, Mgr Henoch — Skarbnik.

Z przemówień wygłoszonych podczas obrad, szczególnie ważne momenty poruszył prof. Szafer, wykazując w swym dłuższym referacie konieczność nastawienia naukowego i gospodarczego do spraw związanych z produkcją i przetwórstwem w zielarstwie, w przeciwieństwie do dyletanckiego i rabunkowego, zwłaszcza w zakresie zbioru.

Na Walnym Zgromadzeniu uchwalono następujące wnioski: Zważywszy na cel i zakres działania Polskiego Związku Zielarskiego Walne Zgromadzenie członków tego Związku, odbyte dnia 7 lipca 1945 zwraca się z prośbą do Ministerstwa R. i R. R. o:

1. Spowodowanie przyznania P. Z. Z. charakteru stowarzyszenia wyższej użyteczności (art. 46 prawa o stowarzyszeniach z 27 października 1932 r. Dz. U. R. P. 94 poz. 88) jako właściwemu jedynemu społecznemu organowi reprezentującemu interesy zielarstwa na terenie Polski.

2. Celem zapewnienia niezbędnego areału pod uprawę, doświadczalnictwo i hodowlę roślin lekarskich, zebrani proszą o przyznanie dla Polskiego Związku Zielarskiego ośrodków i resztówek folwarcznych. Celem skoordynowania i ustalenia ogólnego planu produkcji roślin lek. zebrani uważają za wskazane, aby Ministerstwo R. i R. R. przy przydzielaniu poszczególnych ośrodków pod uprawę roślin lek. dla osób fizycznych i instytucyj, pierwotnie zasięgało opinii w Polskim Związku Zielarskim co do celowości przyznawanych objektów a w ośrodkach już przydzielonych udzieliło prawa kontroli P. Z. Z.

3. Celem uchwycenia kontroli nad zbieraczami roślin leczniczych dzikorosnących ustawowo chronionych Walne Zgromadzenie zwraca się do Ministerstwa R. i R. R. o wydanie rozporządzenia, że tylko na podstawie legitymacji Polskiego Związku Zielarskiego może być czyniony zbiór roślin lekarskich dziko rosnących i że te legitymacje także upoważniają do zbioru roślin lekarskich na terenach lasów Państwowych.

STATUT

Polskiego Związku Zielarskiego.

I. NAZWA, CEL I SIEDZIBA ZWIĄZKU

§ 1

Stowarzyszenie nosi nazwę „Polski Związek Zielarski".

§ 2

Celem Związku jest zrzeszenie wszystkich osób i instytucyj, zajmujących się produkcją zielarską tj. uprawą roślin leczniczniczych i przyprawowych oraz zbiorem z dzikiego stanu, dla skoordynowania działalności oraz obrony interesów producentów.

§ 3

Do osiągnięcia tych celów Związek dąży, z zachowaniem obowiązujących przepisów prawa, przez:

1) Reprezentowanie zawodowych interesów zielarstwa w kraju i zagranicą.

2) Obronę zawodowych interesów osób i instytucyj w Związku zrzeszonych przez:

   a) udział w komisjach ustalających rozporządzenia w dziedzinie zielarstwa jak np. ustalenie cenników na zioła, sadzonki, nasiona, taryfy na przewóz ziół, taryfy celnej i innych przepisów.

3) Współpracę z władzami administracji rolnictwa w sprawach rozwoju produkcji zielarskiej przez:

   a) prowadzenie wzorowych plantacyj zielarskich Związku,
   b) współudział i współpracę z władzami administracji rolnictwa w zakładaniu i prowadzeniu ośrodków zbioru roślin dziko rosnących,
   c) inspirowanie i współpracę w prowadzeniu doświadczalnictwa, hodowli i badań naukowych w zakresie zielarstwa,
   d) współpracę z władzami administracji rolnictwa w sprawie przydziału nasion, sadzonek, nawozów sztucznych, narzędzi itp. dla producentów,
   e) organizowanie związkowych suszarni, krajarni, proszkarni, magazynów, pakowalni itp.

4) Współpracę z instytucjami państwowymi, samorządowymi i spółdzielczymi w zakresie produkcji, przetwórstwa i handlu zielarskiego.

5) Podnoszenie umiejętności uprawy, zbioru i innych czynności związanych z racjonalnym przygotowaniem surowców handlowych przez:

   a) udzielanie rad i pomocy fachowej instytucjom i osobom zajmującym się praktycznie lub teoretycznie zielarstwem,
   b) wydawanie i rozpowszechnianie książek, broszur, pism i ulotek traktujących wszelkie zagadnienia z zakresu zielarstwa,
   c) zbieranie i ogłaszanie statystyki dotyczącej produkcji i przetwórstwa zielarskiego,
   d) urządzanie zebrań, odczytów, kursów, narad, zjazdów, wycieczek i wystaw poświęconych zielarstwu.

6) Wykonywanie wszelkich innych działań związanych z popieraniem uprawy, przetwórstwa, zbioru i handlu zielarskiego.
7) Wypełnianie w całej rozciągłości postulatów ochrony przyrody w zakresie zielarstwa.

§ 4

Terenem działalności Związku jest Państwo Polskie. Związek ma siedzibę w Krakowie. Związek ma prawo tworzyć oddziały. Nazwa oddziału ma zawierać dosłowne brzmienie nazwy Związku, z dodatkiem ustalonym przez Radę Związku. O tworzeniu oddziałów, ich granicach i siedzibie decyduje Rada Związku.

§ 5

Związek jest osobą prawną, może posiadać, nabywać i zbywać wszelki majątek ruchomy i nieruchomy, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozwanym. Za zobowiązania swoje odpowiada Związek wyłącznie własnym majątkiem, a nie majątkiem swych członków.

II. CZŁONKOWIE ZWIĄZKU, ICH PRAWA I OBOWIĄZKI

§ 6

Członkiem Związku może być każdy obywatel polski lub osoba prawna rejestrowana w Polsce, zajmująca się zielarstwem.

§ 7

a) nie może być przyjęta w poczet członków Związku osoba małoletnia przed rozpoczętym 19 rokiem życia,
b) osoba, pozbawiona z wyroku sądu własnowolności lub praw obywatelskich.

§ 8

Członkowie dzielą się na zwyczajnych, wspierających i honorowych. Wysokość wpisowego i rocznych opłat od członków zwyczajnych jako też opłat od członków wspierających ustanawia Rada Związku. Godność członków honorowych nadaje Walne Zgromadzenie w uznaniu szczególnych zasług. Członkowie honorowi wolni są od opłat i składek. Członkami honorowymi mogą być wyłącznie osoby fizyczne bez względu na obywatelstwo.

§ 9

O przyjęciu członków zwyczajnych decyduje Zarząd Związku na podstawie zgłoszonych deklaracyj, podpisanych przez dwuch członków wprowadzających i opinii Zarządu Oddziału, na terenie którego zamieszkuje zgłaszająca się osoba. Zarząd może odmówić przyjęcia bez podania powodu. Członków honorowych mianuje Walne Zgromadzenie na wniosek Rady Związku.

§ 10

Członkowie zwyczajni Związku mają prawo brać udział z głosem decydującym w Walnych Zgromadzeniach właściwych dla nich oddziałów i Związku, oraz korzystać z wszelkich zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw Związku, jak niemniej z udzielanych przez Związek porad i wskazówek.

§ 11

Członkowie obowiązani są przyczyniać się, każdy wedle swojej możności do rozwoju Związku i ożywiania jego działalności dla osiągnięcia celów przez

statut zakreślonych. Członkowie zwyczajni obowiązani są prócz tego do regularnego płacenia składek.

§ 12

Członek Związku ma prawo wystąpić z niego w każdej chwili po złożeniu o tym pisemnego zawiadomienia Zarządowi i po uregulowaniu składki i wszelkich innych należności do końca roku sprawozdawczego, w którym członek Związku zgłosił swe ustąpienie.

§ 13

Wykreślenie z listy członków Związku niezależnie od woli członka z wyjątkiem wypadku śmierci lub automatycznego skreślenia tegoż przez Zarząd za niezapłacenie w ciągu roku należnej rocznej składki członkowskiej, może nastąpić tylko na mocy uchwały Zarządu Związku zapadłej zwykłą większością głosów obecnych, w wypadkach następujących:

a) jeżeli postępowanie członka wyrządza Związkowi szkodę lub sprzeciwia się ogólnym zasadom etycznym i
b) jeżeli członek uchyla się od wykonywania statutu lub uchwał Walnego Zgromadzenia.

Wykluczony może odwołać się do decyzji Rady Związku, która jest ostateczna. W razie wykluczenia członka wpłacone przez niego do Kasy Związku składki i wpisowe nie podlegają zwrotowi.

§ 14

Członkowie występujący lub wykluczeni ze Związku tracą prawo do majątku Związku.

III. FUNDUSZE ZWIĄZKU

§ 15

Fundusze Związku powstają:

a) z wpisowego i składek członków zwyczajnych,
b) z dochodów z posiadanego majątku ruchomego i nieruchomego,
c) z dochodów z wszelkich przedsięwzięć Związku, wystaw, wydawnictw, odczytów itp.,
d) z zasiłków rządowych i instytucji samorządowych,
e) z ofiar, darowizn i zapisów testamentowych,
f) z dochodów niestałych i innych wpływów nieprzewidzianych.

§ 16

Podział funduszów Związku pomiędzy Centralą Związku, a oddziałami ustala Walne Zgromadzenie na wniosek Rady Związku.

IV. ROK SPRAWOZDAWCZY

§ 17

Rokiem sprawozdawczym Związku jest rok kalendarzowy.

V. WŁADZE ZWIĄZKU

§ 18

Władzami centralnymi Związku są:

1) Walne Zgromadzenie, 2) Rada Związku, 3) Zarząd Związku, 4) Dyrekcja 5) Komisja Rewizyjna.

1. Walne Zgromadzenie

§ 19

Walne Zgromadzenia bywają zwyczajne i nadzwyczajne.

§ 20

Zwyczajne Walne Zgromadzenia odbywają się raz na rok w pierwszym kwartale roku sprawozdawczego.

Nadzwyczajne Walne Zgromadzenia są zwoływane:

a) z inicjatywy Zarządu Związku,

b) z inicjatywy Rady Związku.

c) na żądanie przynajmniej 1/10 ogólnej ilości członków Związku w celu rozstrzygnięcia spraw niecierpiących zwłoki. Żądanie takie musi być uzasadnione należycie i złożone na piśmie.

§ 21

Każdemu członkowi Związku przysługuje na Walnym Zgromadzeniu tylko jeden głos. Członkowie Związku — osoby fizyczne — biorą udział w zgromadzeniu osobiście lub też mogą przelać swe uprawnienia na innego członka Związku; poszczególni członkowie Związku mogą posiadać pełnomocnictwa najwyżej od 10 innych członków. Osoby prawne, będące członkami Związku, uczestniczą w Walnym Zgromadzeniu za pośrednictwem specjalnie upoważnionych delegatów. Upoważnienia do reprezentowania na Walnym Zgromadzeniu zarówno osób fizycznych, jak i prawnych winny być wystosowane na piśmie.

§ 22

Do zakresu czynności Walnego Zgromadzenia należy:

1) Wybór Rady Związku i Komisji Rewizyjnej,
2) ustalenie zasad pracy Związku,
3) rozpatrywanie zagadnień gospodarczych oraz prawnych i administracyjnych w zakresie zielarstwa,
4) udzielanie na wniosek Rady Związku skwitowania Zarządowi z jego działalności,
5) przyjmowanie sprawozdań Rady Związku i Komisji Rewizyjnej,
6) mianowanie członków honorowych,
7) zmiana statutu,
8) decydowanie w sprawie rozwiązania Związku.

§ 23

Zwyczajne oraz nadzwyczajne Walne Zgromadzenia zwołuje Zarząd w drodze pisemnych imiennych zawiadomień, rozsyłanych co najmniej na 4 tygodnie przed terminem zgromadzenia. W zawiadomieniach musi być podany porządek obrad.

§ 24

Wnioski członków mogą wejść na porządek obrad tylko o tyle, o ile złożone zostały Zarządowi na piśmie co najmniej na tydzień przed terminem Walnego Zgromadzenia. Rada przedstawia wnioski te do rozpatrzenia Zgromadzeniu. Wnioski dotyczące zmiany statutu oraz rozwiązania Związku, mogą wejść na porządek obrad, o ile są umieszczone na porządku dziennym Walnego Zgromadzenia, rozesłane w terminie przewidzianym w § 24.

§ 25

Co najmniej na 2 tygodnie przed terminem zgromadzenia powinno być umożliwione członkom Związku zaznajomienie się w biurze Związku ze sprawozdaniem rzeczowym i rachunkowym z działalności Związku oraz z budżetem.

Walne Zgromadzenie, zwołane zgodnie z wymaganiami §§ 20—26 jest prawomocne w razie przybycia połowy wszystkich członków Związku. W razie nieprzybycia dostatecznej ilości członków, Rada Związku wyznacza nowy termin Walnego Zgromadzenia, który może być wyznaczony w tym samym dniu o godzinę później, o czym winna być wzmianka w zawiadomieniach o pierwszym zebraniu i zgromadzenie to jest prawomocne bez względu na ilość obecnych członków, lecz może rozważać tylko sprawy, wymienione w porządku obrad.

§ 26

Uchwały Walnego Zgromadzenia zapadają zwykłą większością głosów. Wyjątek stanowią:

a) mianowanie członków honorowych,

b) zmiana statutu,

które to sprawy rozstrzygane są większością 2/3 głosów członków Związku, obecnych na Zgromadzeniu.

Zmiany §§ 6, 24 i 26 statutu mogą nastąpić, o ile zostaną uchwalone przepisaną większością głosów na dwu Walnych Zgromadzeniach, następujących kolejno po sobie w terminie co najmniej dwumiesięcznym.

§ 27

Protokóły Walnych Zgromadzeń są sporządzane w osobnej księdze protokołów i podpisane przez przewodniczącego na zebraniu, sekretarza i co najmniej dwóch członków, którzy brali udział w zgromadzeniu.

2. Rada Związku

§ 28

Rada Związku składa się przynajmniej z 12 członków i 6 zastępców. Powiększenie liczby członków Rady i ich zastępców może nastąpić na mocy uchwały Walnego Zgromadzenia.

§ 29

Członkowie Rady Związku wybierani są na okres 3-ch lat na oddziałowych Walnych Zgromadzeniach. Ilość członków Rady, mających być wybranymi przez oddziałowe Walne Zgromadzenie określa Rada Związku dla poszczególnych oddziałów w stosunku do ilości członków, objętych danym oddziałem.

§ 30

Do zakresu działania Rady należy:

1) wybór prezesa Związku i Zarządu Związku,
2) przyjmowanie sprawozdań z działalności Zarządu Związku,
3) rozpatrywanie i zatwierdzanie planu pracy Związku, jako też ustalanie regulaminów dla poszczególnych organów Związku,
4) decydowanie o tworzeniu oddziałów Związku i komisji fachowej,
5) określanie ilości członków Rady dla poszczególnych oddziałów,
6) upoważnienie Zarządu do nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości,

7) upoważnienie Zarządu do przyjmowania spadków, zapisów i darowizn na rzecz Związku,
8) ustalanie najwyższej sumy zobowiązań, jakie Zarząd może zaciągnąć w imieniu Związku,
9) ustanawianie wysokości wpisowego i opłat od członków Związku,
10) ustalanie miejsca, terminu i porządku obrad Walnych Zgromadzeń,
11) załatwianie odwołań od decyzji Zarządu o wykluczeniu członka ze Związku.

§ 31

Posiedzenia Rady odbywają się co najmniej dwa razy do roku. Terminy posiedzeń wyznacza Przewodniczący Rady, przy czym imienne zaproszenia na posiedzenia Rady winny być wysłane co najmniej na dwa tygodnie przed posiedzeniem. Posiedzenie Rady winno być zwołane, jeśli tego zażąda trzecia część członków Rady, lub też Zarząd Związku. Do prawomocności uchwał potrzebna jest obecność więcej niż połowy członków Rady. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów obecnych członków i winny być zapisane do księgi protokołów oraz podpisane przez przewodniczącego i dwuch członków Rady.

3. Zarząd Związku

§ 32

Zarząd Związku wybierany jest przez Radę Związku w drodze głosowania tajnego.

§ 33

Zarząd składa się z prezesa Związku, 4 członków i 2 zastępców. Prezes Związku jest przewodniczącym Zarządu. Zarząd wybiera dwóch wice-prezesów, sekretarza i skarbnika.

§ 34

Zarząd wybierany jest na trzy lata. Ustępujący członkowie mogą być obrani ponownie.

§ 35

Posiedzenia Zarządu odbywają się przynajmniej raz na miesiąc. Dla prawomocności uchwał Zarządu potrzebna jest obecność co najmniej 3-ch członków, a w tym prezesa lub jego zastępcy. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów obecnych członków. Uchwały winny być zapisane do księgi protokółów i podpisane przez prezesa i sekretarza.

§ 36

Do zakresu czynności Zarządu należy:
1) zarządzanie majątkiem i wszelkimi przedsiębiorstwami Związku,
2) wydatkowanie sum na potrzeby Związku w zakresie budżetu, zatwierdzanego przez Radę,
3) ściąganie składek członkowskich i przyjmowanie wszelkich wpływów na rzecz Związku,
4) przyjmowanie i wykluczanie członków zwyczajnych,
5) opracowywanie sprawozdań z działalności Związku, zestawienie bilansów i układanie budżetu,
6) powoływanie i zwalnianie dyrektora Związku,

7) przyjmowanie i zwalnianie płatnych pracowników Związku z wyjątkiem niższego personelu biurowego i służby,
8) kontrolowanie czynności Zarządów odnośnych oddziałów,
9) przyjmowanie udziału w posiedzeniach władz oddziałów.

§ 37

Wszelkie zobowiązania, umowy, pełnomocnictwa, akty notarialne i czynności hipoteczne podpisują w imieniu Związku pod pieczątką firmową prezes Związku lub wice-prezes Zarządu i jeden z członków Zarządu lub dyrektor Związku. Czeki, asygnaty, pisma dotyczące wypłat z kasy Związku podpisuje prezes Związku lub skarbnik Zarządu i dyrektor Związku pod pieczątką firmową.

4. Dyrekcja

§ 38

Dla bezpośredniego kierowania sprawami Związku Zarząd może powołać jednego lub kilku dyrektorów. Dyrektor Związku jest powołany na czas określony w umowie.

§ 39

Do zakresu czynności dyrektora należy:
1) załatwianie wszelkich spraw bieżących, z wyjątkiem spraw, należących do kompetencji Rady i Zarządu Związku i prowadzenie korespondencji,
2) załatwianie spraw gospodarczych, przyjmowanie i zwalnianie niższego personelu biurowego i służby,
3) prowadzenie kasy i rachunkowości zgodnie z regulaminem, opracowanym przez Radę Związku,
4) przyjmowanie udziału w posiedzeniach władz oddziałów.

Korespondencję bieżącą podpisuje dyrektor Związku i jeden z członków Zarządu pod pieczątką firmową.

5. Komisja rewizyjna

§ 40

Komisja Rewizyjna składa się z 3-ch członków i 2-ch zastępców obranych na okres 3-ch lat przez Walne Zgromadzenie. Komisja konstytuuje się, wybierając spośród siebie przewodniczącego i zastępcę. Posiedzenia zwołuje przewodniczący, w razie zaś przeszkody zastępca. Z każdego posiedzenia Komisji sporządza się sprawozdanie, które podpisują wszyscy obecni. Sprawozdanie winno być przekazane Zarządowi i odczytane przez członka Komisji lub zastępcę na Walnym Zgromadzeniu. Do zakresu działania Komisji należy kontrola gospodarki finansowej centralnych władz Związku, prawidłowości księgowania i zamknięć rachunkowych.

VI. WŁADZE ODDZIAŁOWE

§ 41

Władzami oddziałowymi są:
1) Oddziałowe Walne Zgromadzenie,
2) Zarząd Oddziału,
3) Komisja Rewizyjna.

1. Oddziałowe Walne Zgromadzenie

§ 42

Oddziałowe Walne Zgromadzenia bywają zwyczajne i nadzwyczajne. Zwyczajne Walne Zgromadzenia odbywają się raz na rok w pierwszym kwartale roku sprawozdawczego. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenia są zwoływane; a) z inicjatywy Zarządu Oddziału, b) z inicjatywy Zarządu lub Rady Związku, c) na żądanie przynajmniej 1/10 ogólnej ilości członków Związku, zrzeszonych w odnośnym oddziale.

§ 43

W Oddziałowym Walnym Zgromadzeniu mogą brać udział członkowie Związku, zamieszkali lub mający swą siedzibę prawną na terenie właściwego oddziału oraz członkowie Rady i Zarządu Związku. Odnośnie do uprawnień do głosowania na Oddziałowych Walnych Zgromadzeniach obowiązują przepisy, zawarte w § 21 niniejszego statutu.

§ 44

Do zakresu czynności Oddziałowego Walnego Zgromadzenia należy:
1) rozpatrywanie sprawozdań Zarządu z działalności oddziału,
2) rozpatrywanie i zatwierdzanie planu pracy Oddziału w granicach budżetu, zatwierdzonego przez Radę Związku,
3) wybór członków Zarządu Oddziału i Komisji Rewizyjnej,
4) wybór członków Rady Związku w liczbie ustalonej przez Radę Związku.

§ 45

Zarówno termin, jak i porządek dzienny Oddziałowego Walnego Zgromadzenia winny być uzgodnione z Zarządem Związku przed rozesłaniem zawiadomień o Walnym Zgromadzeniu. Odnośnie do trybu zwołania Oddziałowych Walnych Zgromadzeń obowiązują przepisy, zawarte w § 23 niniejszego statutu. Również obowiązują w stosunku do Oddziałowych Walnych Zgromadzeń przepisy, zawarte w §§ 24, 25 i 27 niniejszego statutu.

2. Zarząd Oddziału

§ 46

Zarząd Oddziału składa się z 3-ch członków i 2-ch zastępców, wybranych w drodze głosowania tajnego na przeciąg lat 3-ch. Ustępujący członkowie mogą być wybrani ponownie.

§ 47

Zarząd Oddziału wybiera co roku ze swego grona prezesa i sekretarza. Posiedzenia Zarządu winny odbywać się przynajmniej raz na miesiąc. Wszystkie asygnaty, czeki, pisma dotyczące wypłat z kasy oddziału podpisują prezes i sekretarz Zarządu pod pieczątką oddziału. Korespondencję bieżącą podpisuje prezes albo sekretarz Zarządu, albo dyrektor oddziału pod pieczątką oddziału.

§ 48

Do zakresu czynności Zarządu Oddziału należy:
1) reprezentowanie Polskiego Związku Zielarskiego na terenie działalności Oddziału,
2) czuwanie nad wypełnieniem celów i zadań Związku na odnośnym terenie,

3) przedkładanie wniosków Zarządowi Związku w sprawach ogólnych oraz wypowiadanie opinii w sprawach przesłanych przez Zarząd Związku do zaopiniowania,
4) przedkładanie Zarządowi Związku wniosków o przyjęcie w poczet członków Związku zgłaszających się osób, zamieszkałych lub mających swą siedzibę prawną na terenie oddziału,
5) układanie budżetu, zestawianie bilansów i opracowywanie sprawozdań z działalności Oddziału,
6) wydatkowanie sum na potrzeby Oddziału w granicach budżetu, zatwierdzonego przez Radę Związku,
7) ściąganie składek członkowskich i przyjmowanie wpływów od osób i instytucyj, zamieszkałych lub mających swą siedzibę prawną na terenie Oddziału,
8) angażowanie w razie potrzeby płatnych pracowników Oddziału.

3. Komisja Rewizyjna

§ 49

Komisja Rewizyjna składa się z 3-ch członków i 2-ch zastępców, obranych na okres 3-ch lat przez Oddziałowe Walne Zgromadzenie. Komisja konstytuuje się, wybierając spośród siebie przewodniczącego i zastępcę. Posiedzenia zwołuje przewodniczący, w razie zaś przeszkody — zastępca. Z każdego posiedzenia Komisji sporządza się sprawozdanie, które podpisują wszyscy obecni. Sprawozdanie winno być przekazane Zarządowi Oddziału i odczytane przez członka Komisji lub zastępcę na Oddziałowym Walnym Zgromadzeniu. Do zakresu działania Komisji należy kontrola gospodarki finansowej Oddziałowych Władz Związku, prawidłowości księgowania i zamknięć rachunkowych.

VII. ROZWIĄZANIE ZWIĄZKU

§ 50

Rozwiązanie Związku z woli członków może nastąpić tylko na mocy dwukrotnych, zgodnych z sobą uchwał dwóch Walnych Zgromadzeń specjalnie w tym celu zwołanych, w miesięcznym odstępie czasu jedno po drugim. Uchwały te zapaść winny większością 3/4 głosów przy obecności 2/3 członków, posiadających głos decydujący. W razie ostatecznego uchwalenia rozwiązania Związku, ostatnie Walne Zgromadzenie tąż samą większością głosów rozporządza funduszami i majątkiem Związku zgodnie z celami Związku, a także decyduje o sposobie likwidacji. W razie niemożności powzięcia uchwały o rozwiązaniu Związku na dwóch kolejnych Walnych Zgromadzeniach z powodu nieprzybycia wymaganej liczby członków, rozwiązanie Związku może nastąpić na mocy uchwał Walnych Zgromadzeń, powziętych w trybie, ustalonym w końcowym ustępie § 26.

VIII. PRZEPISY PRZECHODNIE

§ 51

Do chwili pierwszego Walnego Zgromadzenia obowiązki i kompetencje wynikające z niniejszego statutu spełnia Komisja Organizacyjna Związku, wybrana przez Zebranie Założycielskie.

Do czasu zorganizowania Oddziałów — wyborów Rady Związku dokonuje Walne Zgromadzenie Związku.

Statut zatwierdzony przez Urząd Wojewódzki Krakowski, Wydział Społeczno-Polityczny pismem z dn. 17 maja 1945 L. Sp. Prz. IV/3/Krm 155/45.

WYKAZ

roślin leczniczych poleconych do zbioru ze stanu dzikiego na rok 1945

Nazwa rośliny	Nazwa surowca	Czas zbioru w miesiącach	Uwagi
1. Babka większa * *Plantago major*	Ziele Babki *Herba Plantaginis*	V-VIII	
2. Babka lancetowata * *Plantago lanceolata*	Liść Babki *Folium Plantaginis*	V-VIII	
3. Bez czarny * *Sambucus nigra*	Kwiat Bzu czarnego *Flos Sambuci*	VI-VII	Także Owoc *Fructus*
4. Bobrek trójlistny *Menyanthes trifoliata*	Liść Bobrka trójlistnego, *Folium Menyanthidis (Fol. Trifolii Fibrini)*	V-VII	
5. Borówka brusznica *Vaccinium vitis idaea*	Liść i Owoc Brusznicy *Folium et Fructus Vitis idaeae*	V-VII/VII-IX	
6. Borówka czernica * *Vaccinium myrtillus*	Owoc Borówki czernicy *Fructus Myrtilli*	VI-VII	Także Liść *Folium*
7. Brzoza brodawkowata * (B. biała) *Betula verrucosa* *(B. alba)*	Pączek i Liść Brzozy *Gemma et Folium Betulae*	IV-VI	
8. Buławinka czerwona * *Claviceps purpurea*	Przetrwalnik Sporyszu *Secale cornutum*	VII-VIII	
9. Bylica piołun *Artemisia Absinthium*	Ziele Piołunu *Herba Absinthii*	VI-VIII	Kwitnące
10. Bylica pospolita *Artemisia vulgaris*	Ziele Bylicy *Herba Artemisiae*	VI-VIII	Kwitnące
11. Chaber bławatek *Centaurea cyanus*	Kwiat Bławatku *Flos Cyani*	VI-VIII	
12. Dąb szypułkowy *Quercus robur*	Kora Dębu *Cortex Quercus*	III-IV	Także Nasienie *Semen*
13. Dąb bezszypułkowy *Quercus sessilis*	jak wyżej	j. w.	j. w.
14. Dymnica pospolita *Fumaria officinalis*	Ziele Dymnicy *Herba Fumariae*	VI-VIII	Zbiór na zamówienie
15. Dziewanna wielkokw. * *Verbascum thapsiformae*	Kwiat Dziewanny *Flos Verbasci*	VI-VIII	
16. Dziewanna kutnerow. * *Verbascum phlomoides*	j. w.	j. w.	
17. Dziurawiec pospolity * *Hypericum perforatum*	Ziele Dziurawca (Ziele świętojańskie) *Herba Hyperici*	VII-VIII	Także osobno Kwiat *Flos*

Nazwa rośliny	Nazwa surowca	Czas zbioru w miesiącach	Uwagi
18. Fiołek trójbarwny * (Bratek) *Viola tricolor*	Ziele Bratka *Herba Violae tricoloris*	V-IX	
19. Fiołek wonny *Viola odorata*	Ziele Fiołka wonnego *Herba Violae odoratae*	IV-V	
20. Glistnik jaskółcze ziele *Chelidonium majus*	Ziele Glistnika *Herba Chelidonii*	V-VII	Także Korzeń *Radix*
21. Głóg dwuszyjkowy * *Crataegus oxyacantha*	Kwiat i Owoc Głogu *Flos et Fructus Crataegi*	V-VI/VIII-IX	
22. Głóg jednoszyjkowy * *Crataegus monogyna*	j. w.	j. w.	
23. Jałowiec pospolity * *Juniperus communis*	Szyszkojagoda Jałowca *Fructus Junip.*	IX-X	
24. Jarzębina *Sorbus aucuparia*	Owoc Jarzębiny *Fructus Sorborum*	VIII-X	
25. Jasnota biała * *Lamium album*	Kwiat Jasnoty białej *Flos Lamii albi*	V-VIII	
26. Jemioła pospolita *Viscum album*	Szczyt pędu Jemioły *Stipes Visci albi*	III-IV/X	
27. Jeżyna * *Rubus fruticosus*	Liść Jeżyny *Folium Rubi fruticosi*	V-VIII	
28. Kocanki piaskowe *Helichrysum arenarium*	Kwiat Kocanki żółtej *Flos Stoechados citrinae*	VI-VIII	
29. Kopytnik pospolity *Asarum europaeum*	Ziele Kopytnika *Herba Asari*	VIII	Zbierać na zamówienie
30. Kruszyna pospolita * *Frangula alnus* *(Rhamnus frangula)*	Kora Kruszyny *Cortex Frangulae*	III-IV	
31. Krwawnik pospolity * *Achillea millefolium*	Ziele Krwawnika *Herba Millefolii*	V-IX	Także Kwiat *Flos* i Liść — *Folium*
32. Lipa drobnolistna * *Tilia cordata*	Kwiatostan Lipy *Inflorescentia Tiliae*	VI-VII	Nie łamać gałęzi przy zbiorze
33. Lipa wielkolistna * *Tilia plathyphyllos*	j. w.	j. w.	j. w.
34. Łopian większy *Arctium Lappa*	Korzeń Łopianu *Radix Bardanae*	III-IV/IX-X	
35. Macierzanka piask. *Thymus serpyllum*	Ziele Macierzanki *Herba Serpylli*	VI-VIII	Nie zbierać innych gatunków

Nazwa rośliny	Nazwa surowca	Czas zbioru	Uwagi
36. Mak polny *Papaver Rhoeas*	Kwiat Maku polnego *Flos Rhoeados*	VI-VIII	
37. Malina * *Rubus idaeus*	Liść i Owoc Maliny *Folium et Fructus Rubi idaei*	V-VIII/V-VI	
38. Mniszek dmuchawiec * *Taraxacum officinale*	Ziele Mniszka z korzeniem *Herba Taraxaci cum radice*	IV-V	
39. Nostrzyk lekarski *Melilotus officinalis*	Ziele Nostrzyka *Herba Meliloti*	VI-IX	
40. Perz *Agropyrum repens (Triticum repens)*	Kłącze Perzu *Rhizoma graminis*	III-IV/VIII-X	
41. Płucnica islandzka *Cetraria islandica*	Porost islandzki *Lichen islandicus*	III-X	
42. Pięciornik gęsi *Potentilla anserina*	Ziele Pięciornika *Herba Anserinae*	V-VIII	
43. Pięciornik kurzyślad *Potentilla silvestris (P. Tormentilla)*	Kłącze Pięciornika *Rhizoma Tormentillae*	III-IV/IX-X	
44. Podbiał pospolity * *Tussilago farfara*	Liść Podbiału *Folium Farfarae*	IV-VI	Także Kwiat *Flos*
45. Podróżnik pospolity * *Cichorium intybus*	Korzeń Podróżnika *Radix Cichorii*	III-IV/IX-X	Także Kwiat *Flos*
46. Pokrzywa dwudomowa *Urtica dioica*	Ziele Pokrzywy *Herba Urticae*	V-VIII	Także Liść *Folium*
47. Połonicznik gładki *Herniaria glabra*	Ziele Połonicznika *Herba Herniariae*	VI-VIII	
48. Połonicznik owłosiony *Herniaria hirsuta*	j. w.	j. w.	
49. Poziewnik pstry *Galeopsis speciosa*	Ziele Poziewnika *Herba Galeopsidis*	VII-VIII	Zbierać na zamówienie
50. Poziomka pospolita *Fragaria vesca*	Liść Poziomki *Folium Fragariae*	V-VIII	Także owoc *Fructus*
51. Przywrotnik pospolity *Alchemilla vulgaris*	Ziele Przywrotnika *Herba Alchemillae*	V-VIII	
52. Rdest ptasi *Polygonum aviculare*	Ziele Rdestu ptasiego *Herba Polygoni avicularis*	V-IX	
53. Rdest ostrogorzki *Polygonum hydropiper*	Ziele Rdestu ostrog. *Herba Polygoni hydropiperis*	VII-IX	Zbierać na zamówienie

Nazwa rośliny	Nazwa surowca	Czas zbioru	Uwagi
54. Róża dzika *Rosa canina*	Owoc i Nasienie Róży dzikiej *Fruc us et Semen Cynosbati*	X	
55. Rumianek pospolity * *Matricaria Chamomilla*	Koszyczek (Kwiat) Rumianku *Anthodium (Flos) Chamomillae*	V-IX	
56. Skrzyp polny * *Equisetum pratense*	Ziele Skrzypu *Herba Equiseti*	V-VIII	
57. Ślaz dziki *Malva silvestris*	Kwiat i Liść Ślazu dzikiego *Flos et Folium Malvae silvestris*	VI-VIII	
58. Świetlik lekarski *Euphrasia officinalis*	Ziele Świetlika *Herba Euphrasiae*	VI-IX	
59. Tasznik pospolity *Capsella bursa pastoris*	Ziele Tasznika *Herba Capsellae*	V-VIII	
60. Tatarak pospolity *Acorus calamus*	Kłącze Tataraku *Rhizoma Calami*	IX-X	Cieńsze kawałki włożyć do ziemi
61. Tawuła błotna *Spiraea ulmaria* *(Filipendula ulmaria)*	Kwiat Tawuły błotnej *Flos Spiraeae*	VI-VII	Zbiór na zamówienie
62. Topola czarna *Populus nigra*	Pączek Topoli *Gemma Populi*	III-V	
63. Wrzos pospolity *Calluna vulgaris*	Ziele Wrzosu *Herba Callunae*	VIII-IX	Nie mieszać z chronionym wrzoścem bagiennym
64. Żywokost lekarski *Symphytum officinale*	Korzeń Żywokostu *Radix Symphyti*	III-IV/IX-X	Także Liść *Folium*

Uwagi!

1) Surowce opatrzone gwiazdką * należą do najbardziej poszukiwanych.

2) Przy surowcach o dwu terminach zbioru, są one oznaczone w formie ułamka. Podobnie przedstawione są terminy dla zbioru dwu rodzajów surowców z tej samej rośliny.

3) Nie należy pojmować miesięcy podanych w powyższym spisie w rubryce „czas zbioru", jako terminów sztywnych. Przeciwnie, są to tylko dane orientacyjne, ulegające znacznym przesunięciom w następstwie wahań naszego klimatu. Przy rozpoczynaniu lub zakończeniu zbioru kierować się musimy przede wszystkim stopniem rozwoju poszczególnych części rośliny dostarczających surowca.

4) Wykaz niniejszy ułożony w kwietniu b. r. obejmuje tylko najważniejsze rośliny lecznicze. Ograniczenie liczbowe gatunków podyktowane zostało względami ochrony przyrody z powodu zniszczenia szaty roślinnej na skutek działań wojennych.

Rośliny trujące zostały w powyższym pominięte.

WYKAZ

roślin leczniczych chronionych, których nie powinno się zbierać ze stanu dzikiego

1. Dziewięćsił bezłodygowy . . . . — *Carlina acaulis*
2. Grzybień biały . . . . — *Nymphaea alba*
3. Konwalia majowa . . . . — *Convallaria majalis*
4. Mącznica lekarska . . . . — *Arctostaphylos uva ursi*
* 5. Marzanna wonna . . . . — *Asperula odorata*
6. Miłek wiosenny . . . . — *Adonis vernalis*
7. Paprotka pospolita . . . . — *Polypodium vulgare*
8. Pierwiosnka lekarska . . . . — *Primula officinalis*
* 9. Pokrzyk wilcza jagoda . . . . — *Atropa Belladonna*
* 10. Porzeczka czarna 1) . . . . — *Ribes nigrum*
11. Przylaszczka . . . . — *Hepatica triloba*
12. Rosiczka okrągłolistna . . . . — *Drosera rotundifolia*
13. Sasanka dzwonkowata . . . . — *Pulsatilla pratensis*
* 14. Tysiącznik centuria . . . . — *Erythraea Centaurium*
* 15. Widłak (wszystkie gatunki) 2) . . . . — *Lycopodium*
16. Wawrzynek wilczełyko . . . . — *Daphne mezereum*
17. Zimowit jesienny . . . . — *Colchicum autumnale*
18. Żubrówka . . . . — *Hierochloe odorata*

* oznacza gatunki, którym łatwo może grozić zagłada. Ze względu jednak na ich zapotrzebowanie w dobie obecnej, nie wykluczamy w zupełności zaopatrywania się w odnośne surowce ze stanu dzikiego, ale ograniczyć się musimy do zbioru tylko z takich stanowisk, na których rośliny występują masowo.

1) Wykorzystać przede wszystkim rośliny rosnące w ogrodach.

2) Zbiór tylko przez ścinanie kłosów zarodnikonośnych nożyczkami.

Dr IRENA TUROWSKA

UPRAWA RUMIANKU POSPOLITEGO

Rumianek pospolity *(Matricaria Chamomilla L.)* należy do rodziny Złożonych *(Compositae)* zawdzięczających swą nazwę kwiatostanom składającym się z b. dużej liczby drobniutkich kwiatów, ustawionych gęsto na osadniku (dnie kwiatostanowym) i tworzących razem tzw. koszyczek („główkę"). U nasady koszyczka znajdują się drobne listki promieniste ułożone w jednym lub więcej

szeregach, tworzące tzw. okrywę. Rumianek rosnący u nas jako chwast polny pospolicie w niektórych okolicach, pochodzi ze słonawych stepów. Jest rośliną o aromatycznej woni, jednoroczną, o cienkim korzeniu, dochodzącą 1—5 dm wysokości. Liście ma 2—3 krotnie pierzastodzielne o łatkach (odcinkach) równowąskich, ostro zakończonych. Surowcem farmakopealnym tj. obowiązującym w aptekach są koszyczki rumianku *Anthodium Chamomillae*. Mają one średnicę przeciętną 15 mm i są, zależnie od stopnia rozwoju, półkuliste, a w późniejszych okresach stożkowate. Listki okrywy koszyczka w liczbie 20—30 układają się dachówkowato w 2—3 szeregach, są one podłużne, zielonkawe o brzegu błoniastym. Osadnik koszyczka, półkulisty lub stożkowaty (jak wyżej) o powierzchni dołkowanej, nagiej (po usunięciu kwiatów), jest wewnątrz pusty. Szczegół ten jest ważny przy rozpoznawaniu prawdziwego surowca od zafałszowań. Kwiaty brzeżne w liczbie około 18, mają korony białe, języczkowate, kształtu podłużnie lancetowatego, zakończone u szczytu trzema ząbkami i posiadają 4 nerwy łączące się między sobą łukowato. Korona tworzy w dolnej swej części maleńką rurkę, w której tkwi szyjka słupka, a pod nią znajduje się zalążnia. (Są to kwiaty tzw. żeńskie gdyż mają tylko słupki). Kwiaty środkowe są bardzo liczne, o koronach żółtych, rurkowatych, górą dzwonkowato rozszerzonych, zakończonych 5-ciu ząbkami. Posiadają one 5 pręcików, których pylniki zrastają się w rurkę otaczającą szyjkę słupka, zakończoną dwudzielnym znamieniem. Zalężnia słupka nieco łukowato zgięta. Owocem powstającym z zalążni są tzw. niełupki, nagie, szare, długie do 1 mm, od wewnątrz z 5-ciu delikatnymi żeberkami, każda niełupka zawiera jedno nasionko. W mowie potocznej nazywamy niełupki błędnie nasionami. Rumianek zawiera garbniki oraz olejki eteryczne w ilości około 0,4% stanowiące przede wszystkim o wartości leczniczej surowca.

Zastosowanie ma rumianek bardzo różnorodne, jako środek ściągający, odkażający, przeciwzapalny i kojący. Używa się w postaci naparu 5—10 %-wego w kolce i biegunkach, zwłaszcza u dzieci, pozatym zewnętrznie do okładów, płókanek, lewatyw, wreszcie w większych ilościach do kąpieli leczniczych i w kosmetyce.

Wybór i przygotowanie gleby. Rumianek jest rośliną bardzo wdzięczną w uprawie, ale wymagającą wielu rąk roboczych przy zbiorze. Co do gleby niewybredny, zadowoli się każdą, byle nie zbyt piaszczystą i wilgotną. Przygotowanie roli łatwe ze względu na płytkie zakorzenianie się roślin, które jednak wymagają dużo wil-

goci w okresie kiełkowania. Stanowisko najlepsze w 1-szym roku po nawożonych okopowych, ale i w 3-cim nawet roku uda się dobrze. Tylko bardzo jałowe gleby można w takim wypadku zasilić szybko działającymi nawozami azotowymi (saletra lub azotniak) w ilości 1—2 q oraz potasowymi (kainit) 2,5—3q na ha.

Siew. Rumianek siać można od wczesnej wiosny do lata, albo po zbiorze nasion wczesną jesienią, wówczas zejdzie jako ozimina. Przy późno jesiennym siewie wschody odbywają się na przedwiośniu. Ze względu na zapotrzebowanie wilgoci w okresie kiełkowania korzystniejszym jest siew wczesno wiosenny i jesienny. Do siewu wybieramy dzień bezwietrzny, gdyż wiatr łatwo znosi drobne nasionka. Siejemy albo rzutowo, albo w rzędy oddalone od siebie o 20—25 cm. Co do gęstości siewu zdania są podzielone. Jedni autorzy zalecają przy siewie rzędowym 3 kg na ha (rzutowo podwójną ilość), inni zadawalają się ilościami 10-cio krotnie mniejszymi. Własne spostrzeżenia wskazują również na oszczędność nasion. Poleca się mieszać je do siewu z piaskiem. Zasiewu nie przykrywamy, gdyż wymaga światła do kiełkowania. Ograniczamy się do uklepania deszczułką lub lekkiego zwałowania. W ciągu 4—10 dni pojawiają się dwa wąskie całobrzegie liścienie. Pierwsza para malutkich liści ma już brzegi wycinane.

Pielęgnacja plantacji polega na parokrotnym motyczeniu i plewieniu z zachowaniem ostrożności, by nie naruszyć płytkich korzeni.

Zbiór. Rumianek zakwita po 4—8 tygodniach, jest więc jedną z roślin przynoszących jaknajszybszy plon zielarzowi. Ale prócz radości okres kwitnienia rumianku przynosi mu troskę! Im bujniej kwitnie plantacja tym więcej wymaga rąk do zbioru! Przy siewie jesiennym kwitnie rumianek już w maju, co jest dogodne ze względu na swobodniejszy czas w gospodarstwie. Także wcześniejsza dostawa do aptek daje możność uzyskania lepszej ceny. Najobfitszy i najpiękniejszy plon uzyskujemy dokonując sprzętu rumianku przez codzienne obrywanie rozwiniętych koszyczków, oczywiście w dnie bezdeszczowe, po i przed rosą. W razie niemożności ciągłego zbioru dokonujemy go 4—5 razy w okresie kwitnienia, który trwa około sześciu tygodni. Ważne dla plantatora jest właściwe rozpoznanie momentu, kiedy koszyczek rumianku nadaje się do zerwania. Bowiem zerwany zawcześnie daje plon uboższy i mniej aromatyczny, zapóźno—przejrzały i kruszący się przy suszeniu, podczas gdy Farmakopea Polska czyli obowiązujący lekospis wymaga surowca niepo-

kruszonego. — Koszyczek rozwija się w następujący sposób: najpierw zaznaczają się żółte, środkowe, rurkowate kwiatki; brzeżne białe, wąsko zwinięte, przytulone do środka koszyczka, stopniowo odsuwają się odeń i rozpościerają. Skierowane najpierw ku górze, odstają później pionowo, wskazując na całkowity rozwój i chwilę stosowną do zbioru. Zwisanie kwiatów języczkowych w dół, aż do szypułki, oznacza przekwitanie. Okazy takie należy pozostawić na nasienie. W czasie opisanych powyżej przemian dno kwiatostanowe (osadnik) uwypukla się najpierw naparstkowato, potym stożkowato, powiększa i twardnieje wskutek dojrzewania niełupek. Ocena stanu kwitnienia jest miarodajna przy pogodzie i w porze południowej. Pod wieczór, gdy rosa zapada i przed deszczem kwiaty brzeżne zwisają również czasowo w dół. Wymagany jest przez F. P. surowiec bez szypułek i zanieczyszczeń łodygami, liśćmi itd. Najlepiej ten warunek spełnia surowiec zebrany ręcznie. Są również w użyciu metalowe grzebienie, ścinające kwiatostany do przyczepionego u rękojeści woreczka, a także maszynki trące. Narzędzia te przyspieszają zbiór i oszczędzają rąk roboczych, lecz dają materiał niejednolity i przeważnie nieprawidłowo zebrany.

Suszenie. Każdorazowy zbiór przenosimy możliwie szybko i bez ugniatania (najlepiej w koszach płaskich) do suszarni. Rozpościeramy w warstwie pojedynczej, miarowym ruchem wysypując na rafkę, nie mieszając ze sobą poszczególnych zbiorów. Unikamy zgarnywania i przesypywania rękami. Najlepszy, wymagany przez F. P., aromat posiadają kwiatostany ususzone szybko w bardzo przewiewnej suszarni powietrznej. Gdy jednak wilgotna pogoda utrudnia tego rodzaju akcję, dosuszamy surowiec w suszarni ogniowej w temp. nie przekraczającej 35°C. Silniejsze ogrzewanie powoduje nadmierne ulatnianie się olejków eterycznych. Suszenia na słońcu nie poleca się. Aby uniknąć kruszenia się surowca podczas pakowania (w pudła kartonowe lub skrzynie drewniane) po wyjęciu z suszarni zostawiamy susz na jedną dobę w normalnej temperaturze, aby nasycił się wilgocią otoczenia. Utrata na wadze po ususzeniu wynosi 75—80%, czyli na 1 kg suchego rumianku wypada około 5 kg świeżego.

Plon (podajemy masę suchego surowca) wynosi z 1 ha 400—700 kg. Średnio przyjmujemy 550 kg.

c. d. n.

Cena pojedynczego numeru 10 zł. Dla członków 25% zniżki.

Treść numeru :

Wydawca: Polski Związek Zielarski. Redaktor odpow. dr I. Turowska

Wydano z zasiłków Ministerstwa Rolnictwa i R. R.